

De Hersteller

ZUIDWESTHOEK
REEKS

STRIJD IN DE VEENPOLDER
Fragmenten uit de molengeschiedenis van
de St. Johannesgaster Veenpolder

door G. D. Wijnja

molenaarsrapport

1.10.1983 — 30.9.1984

door
Gerben D. Wijnja

De Hersteller

molenaarsrapport

1-10-1983 — 30-9-1984

Samenstelling en
lay-out:

Gerben D. Wijnja

Bij de voorpagina:

Eindelijk is het molen-
boekje "Strijd in de
Veenpolder" uit.

INHOUD

- pag 2 : inleiding
" 3 : draaidagen en -urentabel
" 4 : in de publiciteit
werkzaamheden
" 5 : groot onderhoud
bliksemafleider
gevlagd
10 jaar vrijwillig molenaar
" 6 : molenzaterdagen
schenkingen
" 7 : grepen uit het maalboek
" 8 : " " " "
" 9 : geschiedenis nute boek
" 10 : wat kinderen schreven

Inleiding

Opnieuw een druk-
jaar is het geweest.
Toch ook een jaar om
met genoeg op te-
rug te zien.

De molenwieken heb-
ben weer volop kun-
nen wentelen en er
werd het nodige aan
onderhoud gedaan.
Publiciteit was er
ook, vooral vanwege
het verschijnen van de
uitgave "Strijd in de
Veenpolder-fragmenten
uit de molengeschiedenis
van de St. Johannesgaster
Veenpolder."

Gerben D. Wijnja

DRAAI DAGEN

DRAAI DAGEN		1983					1984							
		oktober	november	december	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	TOTAAL
zondag													-	
maandag				1			2	1		2		1	7	
dinsdag							1		1	2			4	
woensdag	2	1				3	1	1	2	2	1		13	
donderdag				1			1	1	1	4	2	1	11	
vrijdag			1				2		1	2	1		7	
zaterdag	2			1		3	3	2	3	3	3	2	22	
TOTAAL	4	1	1	3	-	6	10	5	8	15	7	4	64	
Tev. vergelijking 82/83		6	3	1	3	7	4	4	7	9	13	5	4	66

DRAAI-UREN TABEL

DRAAI-UREN TABEL													1983		1984																								
	oktober			november			december			januari			februari			maart			april			mei			juni			juli			augustus			september			TOTAAL		
zondag																																	-						
maandag							2						8	3			18			1												32							
dinsdag													4			6	5															15							
woensdag	5	1								12	4	6	4	10	7																	49							
donderdag							3				3	4	2	22	8	3																45							
vrijdag						2					9		2	9	2																	24							
zaterdag	13						1		12	25	16	19	22	22	7																	137							
TOTAAL	18	1	2	6	-	24	53	29	33	86	39	11																				302							
Ter vergelijking 82/83			30	3	4	8	31	16	19	37	42	67	28	18																		303							

Opmerkingen: • de maand februari kon niet 'scoren' i.v.m. een defect aan het bovenwiel waardoor er niet gedraaid kon worden.
• er werd gemiddeld $4\frac{3}{4}$ uur per keer gedraaid.

IN DE PUBLICITEIT

De molen haalde in dit verslagjaar de voorpagina van de Jouster Courant op 21 maart 1984.

Dit i.v.m. een door onze voorzitter gehouden lezing op de jaarvergadering van dorpsengemeenschap d.d. 15-03-1984.

Kop van het artikel: "St. Johannesga. gaat actie voeren voor behoud molen."

Er is voorts nog al wat publiciteit geweest rond het verschijnen van het molenboekje "Strijd in de veenpolder".

- in het maart-, juni- en septembernummer van "de uitskoat", het orgaan van stichting "De Fryske Mole" samen met de vereniging "Gild Fryske Mounders"
- in "Skarsterlân nijs" van 25 mei
- in de "Jouster Courant" van 6 en 13 juni
- in de "Leeuwarder Courant" van 13 juni
- in het "Friesch Dagblad" van 13 juni
- in "de Molenaar" van 20 juni en 29 augustus
- in het "Fries Landbouwblad" van 17 augustus
- in "molennieuws" van vereniging "De Hollandsche Molen" nr. 108 van augustus j.l.
- in het programma van "Radio Fryslân" op 12 juni 1984.
- in het septembernr. van "Uitdismidte" van de Fryske Akademy

WERKZAAMHEDEN

A= IN DE MOLEN

- jan. '84: radiatoren geplaatst, waterleiding wastafel verlegd en overloopventiel schoongemaakt (door Bregman) dit lekt trouwens nog steeds boven 1,5 kilo!
- mrt. '84: bovenwiel opnieuw gesteld en vastgewigd (door De Wal)
- juni '84: grote smeerbeurt
- juli '84: inspectie bouten, moeren en wiggen; kelder: nieuwe betonlaag
- sept. '84: stek op overloop van extra stylen voorzien i.v.m. veiligheid

B= MOLEN BUITEN OM

- april '84: stoep voor keukendeur gemetseld met aansluitend paadje van gele steentjes gelegd
- juli '84: kistramen geverfd, idem kozijn van deur op N.
- sept. '84: alle windborden uitgenomen en genummerd (met beitel)

C= MOLENSCHUUR

- juli '84: op ruim 1/4 deel van het zolderoppervlak vloerplaten gelegd, de Z-O kant en een deel van de NW kant met gipsplaten afgetimmerd en vooraf isolatie aangebracht, deur met kozijn in de ZW wand aangebracht;
- deel van de dakgoot gerepareerd;
- nieuwe ophanging voor buitenlamp gemaakt

D= TUIN

- okt. '84: schutting in de carbolineum
- mrt. '84: moestuin gereed gemaakt en 2 borders langs garagepad aangelegd
- apr. '84: pergola langs schutting en beplanking langs terras border
- mei '84: pad langs garage met balken afgezet
- aug. '84: stek tussen waspleintje en gazon aangebracht.

GROOT ONDERHOUD

Op 25 september is schilder K. de Jong begonnen met de grote verfbeurt. Ondergetekende had vooraf alle windborden uitgenomen en genummerd zodat er met slecht weer binnen in de schuur geschilderd kon worden. Ondanks slechte weersvooruitzichten kon er toch nog flink doorgewerkt worden, ook buiten op de 27^e en 28^e september.

Hoewel vallend buiten de verslagperiode van dit rapport, dient nog te worden gewezen op de slechte staat van de vangstok. Dit bleek overduidelijk toen de schilders deze binnen haalden in de kap.

Vld. Berg hierover ingelicht. Besloten werd: reparatie en na 'enige' jaren een nieuwe. Donderdag 4 oktober geholpen bij het aanbrengen van steigers om de uiteinden der spruiten en schoren te kunnen schilderen. (vrije dag i.v.m. "Bolletongersdei") Dinsdag 9 oktober was het karwei geklaard.

BLIKSEMAFLEIDER

Nu de werkgroep van het Gilde van Vrijwillige Molenaars het met de controlebeurt van de bliksemafleider laat afweten, lijkt het me toch noodzakelijk dat er in de komende herfst of winter door de firma Hankel uit Oosterlittens naar gekeken wordt!

• • •

GEVLAGD

In het afgelopen verslagjaar werd de vlag op onderstaande data geheesen:

- 6-1-84 Friese vlag i.v.m. trouwerij van mijn zus
- 30-4-84 Nederlandse driekleur vanwege Koninginnedag
- 4-5-84 Ned. vlag halfstok i.v.m. dodenherdenking
- 5-5-84 De driekleur in top vanwege bevrijdingsdag
- 12-6-84 De blauwe molenwimpel i.v.m. het verschijnen van het molenboekje.

TIEN JAAR VRIJWILLIG MOLENAAR

In het voorjaar van 1973 ben ik begonnen met het volgen van de opleiding vrijwillig molenaar.

Op 19 juni 1974 deed ik examen op de koren- en pelmolen "De Eendracht" te Anjum. Ik slaagde voor praktijk en theorie maar voor het onderdeel meteorologie moest ik nog eens terugkomen. Voordat onderdeel reisde ik op 9 augustus 1974 naar de eens zo molethryke Zaanstreek, alweer ik in verfmolen "De Kat" door dhr. Evert Smit Jr. behoorlijk aan de tand werd gevoeld. Ik slaagde! Het was al 22.30 uur toen ik pas vertrok.

Op 5 oktober ontving ik het diploma te Utrecht in de na-jaarsvergadering van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

MOLEN ZATERDAGEN

Onderstaand overzicht verschaft U weer de nodige informatie over die dagen waarop ook "De Hersteller" actief was.

Datum	Draaitijd	Aantal uren	Windrichting en -kracht + Diversen
5 mei	9.45 - 17.15	7 ½	N - 3 ; na mist ☼; 15°; 1 ^e molenzat.
12 mei	9 - 17.30	8 ½	NO - 5 ; ☼; 12°; nationale molendag
2 juni	9 - 12.45	3 ¼	Z - 3 ; ☼ later ½; 19°; 2 ^e molenzat.
7 juli	9 - 16.30	7 ½	NO → Zzw - 1 ; ☼; 20°; 3 ^e molenzaterdag
4 aug.	9.15 - 17.55	8.40	ZZW - 2 ; ☼; 23°; 4 ^e molenzaterdag

Zoals gewoonlijk krijgt de Nationale Molendag van al deze dagen de meeste aandacht. Zowel landelijk als provinciaal kon van een uiterst succesvolle dag gesproken worden, een dag waarop vele records sneuvelen. Het weekblad "de Molenaar" publiceerde op 27 juni j.l. een beschouwing van deze dag in Friesland. Onderstaand stukje is ontleend aan het logboek van ondergetekende en werd opgenomen in dat verslag.

En dan besluiten we met weer een pracht verhaal van molenbewoner en vrijwilliger Gerben Wijnja uit St. Johannesga. Hij zit op De Hersteller. De Nationale Molendag kondigde zich reeds in alle vroegte aan met schitterend weer: een strakblauwe zonovergoten hemel alsmede ruim voldoende wind om de wieken te laten wentelen. In de nabijheid van De Hersteller waren al vroeg andere activiteiten waar te nemen: diverse fietstochten voerden langs de molen en in het aan de overkant van de weg gelegen natuurgebied Het Oosterhaar was een natuurspad uitgezet door het I.V.N. waarbij zijn voormalige veenpoldermolen diende als verzamelpunt. „In een glinsterende schittering

golfte de NO-wind over het lange gras van de weilanden terwijl de populieren zwaar ruisten wanneer de wind weer eens even hard uithaalde. Gonzend jongen de kale hekkens dan langs de ruitjes van het woonkamertje in de molen. Het was wel fris. Inderdaad, de IJsheiligen deden hun naam eer aan, en ze hadden de wind er flink onder! Hun krachtig windregime heeft eindelijk na twaalf jaar voor gerechtigheid gezorgd. De fietsers ten spijt!" zo besluit de heer Wijnja.

Opvallend ook in deze provincie is, dat dit jaar niemand de molendag naar een andere datum verplaatst wil zien.

SCHENKINGEN

Door ondergetekende werden de volgende zaken bekostigd:

- carbolineum f 42,-
- lak f 14,35
- hout + carbolineum f 85,50
- gipsplaten, underlayment, latten en isolatiemateriaal f 847,49
- latjes f 43,45

- cement f 11,90
- contant f 22,50
- TOTAAL f 1067,19
- buitenlamp 4,50 + f 1071,69
- Opbrengst actie + boekjes f 571,50

GREPEN UIT HET MAALBOEK

Op 30 december maakte het maalboekje melding van 'ongunstige weersomstandigheden waardoor er geruime tijd niet gedraaid is' en 'bezoek gehad van een bus vol enthousiaste, jonge Zwitserse ijshockeysers die in het kader van een uitwisselingsprogramma de omgeving van Heerenveen verkenden'. De molen draaide 'smiddags flink op de krachtige N.W. wind.

Eind januari kwam de molen gedwongen stil te staan waardoor er in de hele maand februari niet gedraaid kon worden omdat het wachten was op de molenmaker. Het maalboekje van 21 januari: 'T.g.v. de stormen van de afgelopen dagen is het bovenwiel, ondanks ketting, vang en armpallen, behoorlijk heen en weer gerukt op de as zodat dit, na het lichten van de vang, bij de geringste beweging, begon te verzakken.'

In april kon er al gezond worden in de schaduw der draaiende molenwieken. De noordelijke poolwind was wel koud maar in de luwte was het lekker. Op 28 april stond er in het maalboekje: 'Zo hardnekkig als de depressies verleden jaar tot eind mei waren met bijna dagelijks regen, zo standvastig gedragen zich nu de hogedrukgebieden waardoor het uitzonderlijk droog is.' en 'Jelmer zette vandaag z'n eerste schuchtere stapjes van z'n leven.'

In mei was het 130 jaar geleden dat G.S. accoord gingen met de inpolderingsplannen alhier.

Op de Nationale Molendag (voorverslag: zie molenzaterdagen) kregen we 's middags nog bezoek van onze voorzitter jhr. Van Eysinga. Onder het genot van koffie met koek werden er weer heel wat molennieuwtjes uitgewisseld.

Op 12 juni verscheen het molenboekje. Diverse personen waren ter gelegenheid hiervan bijeengekomen. De burgemeester kreeg het eerste exemplaar en liet zich vervolgens lovend uit over dit boekje. Anderen die het woord voerden waren: jhr. Van Eysinga (namens de molenstichting), dhr. H. Hoekstra (namens de drukkerij/uitgeverij), dhr. Th. Maat (als voorzitter van Dorpen gemeensch. St. Johannesga e.o.) en ondergetekende. Verder waren o.a. aanwezig: diverse persmensen, dhr. Bokma van De Fryske Mole, dhr. Jager van onze molenstichting, dhr. Bijker (secr. Dorpengemeenschap) en oud-molenaar/zoon dhr. G. van der Molen wiens memoires in het boekje zijn verwerkt.

Een dag later was het feest in het dorp en op de braderie was de molenstichting vertegenwoordigd door dhr. Jager en ondergetekende. "Bijgestaan door drie jongedames hebben wij in de feesttent een kleine aktie gevoerd voor de stichting. Er was een stand opgebouwd die zonder meer de aandacht van menig bezoeker trok. Daarvoor zorgde o.a. de draaiende modelmolen, terwijl het molenboekje, nog vers van de pers, gretig aftrek vond.

Bovendien werden de bezoekers in de gelegenheid gesteld om ten bate van de molenstichting te raden naar het aantal asomwentelingen dat de molen op 9 juni j.l. op de rondenteller had laten registreren."

Hieronder een verkleinde weergave van het deelnameformulier.

DEELNAMEFORMULIER
— EEN GULDEN —

Help mee aan het onderhoud van onze fraaie molen.
"De Molenstichting" doet mee te zien en win ook een waarde-
waardebonnen van 25, 20, 15, 10 of 5 gulden,
te besteden bij de winkeliers in onze eigen dorpen.
Raad daarom het aantal asomwentelingen
dat de molen het laatste op de teller heeft geregistreerd.
Belandmaking op het eind van de avond j.l. worden
waardebonnen worden toegestuurd.

Naam: _____

Woonplaats: _____

Ik schat het aantal omwentelingen op:

"Velen waagden een gokje voor één gulden, de boekjes brachten per verkocht exemplaar twee gulden op en verder werden er nog enkele foto's en een ets verhandeld. Na tien uur konden we terugzien op een geslaagde middag en avond.

NOODWEER

De tweede week van juli gaf eindelijk prachtig zomerweer. Zes uur gedraaid op een van Z-O naar Z-W ruimen de wind, maar na 3 uur gestopt op de 9e juli. "De wind wakkerde toen

aan en in het NW trok de lucht dicht. Een typisch weersverschijnsel waarbij het met zeilvoering oppassen is. Na tien uur 's avonds ontladde zich een hevig onweer dat tot 1 uur 's nachts voortduurde. Tractoren met wagens hooi jakkerden naar de boerderijen toen het noodweer zich aankondigde; vervaarlijk slingerend baanden ze zich een weg door regen en... een zee van vuur aan de nachtelijke hemel, een imposant elektrisch vuurwerk. Velen bleven op want overal in de polder pinkten nog de huiskamerlampen, uit angst voor eventuele gevolgen. Gelukkig heeft de molen een bliksem-afleider die trouwens nodig gecontroleerd moet worden."

De herfst begon met buig weer. Het depressiewiel draaide trouwens al enige dagen op volle toeren en verandering scheen daar nog niet in te komen zodat de schilders het niet leken te treffen. Met Joubert Merke was het traditiegetrouw mooi weer (27 sept.) De week daarop vielen er toch weer wat buien maar desondanks kon er tussendoor flink doorgewerkt worden.

Op dinsdag 9 oktober was al het schilderwerk klaar. Ze hebben (met tussenpozen) ruim 2 weken werk gehad.

"Maar nu staat de molen er weer 'keien kreas' bij, aan het begin van een nieuw verslagjaar."

VI Herinneringen van een molenaarszoon

De Heren... die vrede... vanaf het begin steeds... die bewoners... de Grosse... de zomer... molenromp... verzonken... en we... de terug

De woning in de molen

Naast een... het vriendel... ge... We kwamen... eigentlijk... met daar... naar het... sloten. In de... gal. Bovendien... kast op de... Die kast... de betrettende... werd gebruikt... gezamenlijke... deur draait... was... ten uit...

Een... Zich... de molen... op. De... worden... Wanneer... muurplaat... Het...

ZUIDWESTHOEK REEKS

STRIJD IN DE VEENPOLDER

Fragmenten uit de molen-geschiedenis van de St. Johannesgaster Veenpolder

door G. D. Wijnjo

Tg.v. de verschijning van deze uitgave is een kleine actie gevoerd (elk door ons verkocht boek levert de molenstichting 2 guldens op). De actie plus de boekopbrengst leverde f571,50 op.

GESCHIEDENIS NU TE BOEK

Eindelijk is het dan zover: het molenboek is uit. Dinsdag 12 juni j.l. ontving burgemeester Marynen uit handen van uitgever Hoekstra het eerste exemplaar in café Wever te St. Jo-

hannesga. Op deze plaats wil ik de burgemeester hartelijk dank zeggen voor de tijd die hij voor dit gebeuren wilde vrijmaken. Pers en molenbladen hebben zich positief uitgelaten over dit boek.

WAT KINDEREN SCHREVEN

Een bijzondere vorm van molenpromotie is de jaarlijks terugkerende molenexcursie voor kinderen die ik in Bolsward in de klas heb. Onderstaande pagina is ontleend aan de schoolkrant.

EEN BEZOEK AAN MEESTER ZIJN MOLEN

EEN BEZOEK AAN MEESTER ZIJN MOLEN

Op dinsdag 26 juni, nog vlak voor de zomervakantie, brachten de kinderen van de derde klas een bezoek aan de molen van meester Wijnga. Het verhaal hieronder is een verzameling van opstelfragmenten.

De derde meester zijn verjaardag. 's Morgens mocht men een bezoek brengen aan de molen van meester Wijnga. Dat was erg leuk. 's Middags ging men naar de molen van meester Wijnga. 's Middags ging men naar de molen van meester Wijnga.

*Op 26 juni vierde meester zijn verjaardag. 's Morgens mochten we een toneelstukje doen. Dat was erg leuk. 's Middags gingen we gewoon naar school. Nou nee, niet helemaal. Eén ding was anders. We hadden laarzen aan, want we gingen naar meester z'n molen en naar een natuurgebied. In groepen met auto's gingen we er maar toe. Toen we er waren gingen we bij de groepsleidster staan, voor het hekje dat om de molen heen stond. Meester was aan het kruien en vertelde wat over de molen. Hij draaide aan een groot wiel en daaraan zat een ketting. De molen begon steeds harder te draaien.

Meester mochten we een speurtocht maken. Dat was natuurlijk héél leuk. De eerste groep ging al weg en de tweede vertrok na vijf minuten. De derde groep mochten nog even tekenen. Onderweg kregen we allemaal een opdracht. Er waren twaalf opdrachten. De laatste groep moest een antwoord geven op alle vragen. Het was niet beantwoorden. Het was beantwoorden van de vragen die de kinderen hadden gesteld. Het was beantwoorden van de vragen die de kinderen hadden gesteld. Het was beantwoorden van de vragen die de kinderen hadden gesteld.

toen mochten we de eerste groep bomen mochten. Er was wel een kilo-
mool. De andere groepen mochten ook. Die kon je bijna niet tellen.
minuten. Ze vroegen tegen op een kaartje, die kon je best doord.
kwam je vragen heel moeilijk, dat was wel een kilo-
somnige waren heel mooi als je goed je best deed. Dat was wel een kilo-
maar het lukte wel als je maar een boerderij. Aan de overkant
berst moest je op weg naar een boomstammen. Daar was het heel leuk.
meter. Er kwam een bruggetje van boomstammen. Daar was het heel leuk.
lag het natuurgebied beestjes libelles, kikkers, vogels, vlin-
we zagen een heleboel bloemen. Maar we moesten wel oppassen
ders. En ook hele mooie bloemen. Maar we moesten wel oppassen
voor enkele adders! Verderop in het oerwoud zagen wij een slang,
een hele kleine. Die was vies van de blubber. Tamara struikelde
over een adder. Het leek op een stokje. Ze schrok wel erg hoor.
We vonden het toch leuk, maar ik liet heen de molen in de verte
Soms zag je door de bomen en het riet heen de molen in de verte
zien. Dat was een mooi gezicht. Je zag ze in de bomen maar
dan om de kaartjes zoeken. Toen we weer terug
kwamen, dat duurde een uur. Toen we weer terug
kwamen, dat duurde een uur. Toen we weer terug

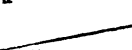
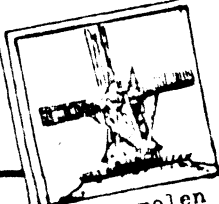
het
zagen een heel mooie
rs. En ook hele mooie
or enkele adders! Verderop in de blubber
en hele kleine. Die was vies van de stokje. Ze schrok wel
ver een adder. Het leek op een stokje. Ze schrok wel
de vonden het toch leuk, maar ik liep wel voorzichtig.
Soms zag je door de bomen en het riet heen de molen in de verte
draaien. Dat was een mooi gezicht.
Je moest wel om de kaartjes zoeken. Je zag ze in de bomen maar
op het nipertje. De tocht duurde een uur. Toen we weer terug
waren bij de molen "De Hersteller" mocht je een stempel halen
en we kregen ook nog ranja en een stuk tokenpapier. Ik ging
toen in het gras liggen tekenen. Dat moest een molen voorstellen.
Het was wel mooi werk hoor. We vonden het heel fijn bij de molen.
Ik wilde er zelf wel in wonen en er was een hele grote tuin.
En Jelmer kwam ook naar buiten. Dat is meesters zoon. Een paar
jongens zaten in de box en riepen: "Kom maar Jelmer, kom dan!"
Maar hij wou niet en liep de schuur in. We kwamen ook nog op
de foto en daarna kregen we nog wat voor onderweg: een stuk ve-
terdrop met chips erom heen. Het was erg leuk daar bij die molen
in Sint Johannesga. Pas na vieren gingen we weer naar huis en
daar heb ik alles aan mijn vader en moeder verteld."

de kinderen van klas drie

...atie over molen "De Hersteller"

... in 1857 gebouwd voor d...
...ster Veen...

der en moeder ver
de kinderen van klas drie

Korte informatie over molen "De Hersteller"

Deze veenpoldermolen is in 1857 gebouwd voor de bemaling van de Grote St. Johannesgaster Veenpolder. In 1930 kwam de molen tot stilstand omdat een elektrisch gemaal z'n taak overnam. Direct na de tweede wereldoorlog werd de stoere watermolen aan de nogedijkstervvaart van Kap en wieden beroofd. Pas in oktober 1981 was de molen weer in oude luister hersteld.

(16)